

Cleopatra i la passió

Joan Ferrer Miserol

Cleopatra, si tenim en compte els seus mèrits, possiblement sigui la pel·lícula més maltractada de la història del cinema. És indubtable que té uns diàlegs que potser serien creïbles damunt un escenari, però que a la pantalla resulten inversemblants, fins i tot els pronunciats per un personatge tan lletrat com Juli César; té uns decorats tan manifestament artificiosos que semblen més adients per a un conte de fades que per a un relat històric; gaudeix d'una posta en escena més preocupada pel temps que per l'espai; i pateix una falta de ritme que la fa feixuga per a l'espectador. Però malgrat això, entre tot plegat i de forma inaudita, resulta una pel·lícula fascinant. Personalment, m'és gairebé increïble que estigui tan poc considerada a les històries del cinema i als diccionaris de cineastes, que a la entrada corresponent a Mankiewicz gairebé cap no parla de *Cleopatra* com a obra digna d'esser tenguuda en compte. No hem d'oblidar que a més de la fascinació que transmet a cada fotograma, és una fita important dins la història de la cinematografia, ja que és el darrer escaló que va poder assolir el cinema d'estudi del Hollywood

clàssic per fer una pel·lícula d'aquesta envergadura. Gairebé podríem dir que *Cleopatra* és el cant del cigne del cinema clàssic hollywoodenc.

Si hagués d'aportar una idea per trobar el motiu de la fallida d'aquesta pel·lícula singular, per altra banda tan similar en molt d'aspectes a *Ivan el Terrible* d'Eisenstein, no seria la que Mankiewicz tenia rodat material per muntar una pel·lícula de gairebé vuit hores i que la hi deixaren en quatre, més aviat me decantaria per dir que és una pel·lícula escrita i realitzada amb una passió desmesurada i que la passió és un enemic fatal per a un cineasta; encara que sigui una passió més intel·lectual que sensual com és la seva. El cinema, junt amb l'arquitectura, és l'art més mental que existeix, i la més petita passió inhabilita l'autor per reflectir de forma creïble, mitjançant la posada en escena, aquesta passió a l'espectador. Malgrat que pugui semblar una contradicció el fet que una obra perquè apassioni sigui necessari estar concebuda i rodada en desapassionament, aquesta és una de les característiques que fan del cinema un art madur. Possiblement per això *Cleopatra* ens agrada més quan la recordam

que en el moment d'estar-la veient, perquè podem assaborir el que hauria pogut esser. Pel mateix motiu, John Ford, que era un cineasta genial, però carregat de passions fins al moll d'os, moltes de les seves pel·lícules pateixen d'aquest apassionament personal que li desbarata el resultat final; encara que això no vulgui dir, com en el mateix cas de *Cleopatra*, que no siguin fascinants. Des del punt de vista estrictament cinematogràfic, *Liberty Valance* és la seva obra més rodona, formalment més perfecta, perquè havia aconseguit racionalitzar les seves passions anticipadament i d'aquesta manera va esser capaç de mostrar-les de forma cinematogràfica, sense barrejar les pròpies amb les dels personatges; sense que traïssin, com li havia passat en tantes altres ocasions, la seva creació cinematogràfica.

Cleopatra és una de les pel·lícules, realitzada per un autor masculí, més feministes del Hollywood clàssic. Té dues parts ben diferenciades, a la primera Juli Cèsar, un home adult, culte, i militar experimentat i triomfador, és capaç d'enamorar-se en un pla d'igualtat d'una dona molt més jove, que el tracta, per a sorpresa seva i de l'espectador, com un igual. En la segona part, en canvi, Marc Antoni, immadur i perdedor, és conquistat, dominat, i fins i tot destruït per aquella dona perquè, contràriament a Cèsar, no n'ha sabut estar a l'altura. Possiblement, aquest seria un motiu suficient per entendre per què aquesta pel·lícula sigui tan poc considerada,

ja que la majoria dels historiadors i tractadistes són majoritàriament masculins i possiblement se'n sentin humiliats. A més, *Cleopatra* mor per a no deixar d'esser lliure, una utopia habitualment reservada a personatges masculins, una utopia generalment inconcebible, des d'una perspectiva masclista, per a una dona. *Cleopatra*, potser sigui un fracàs com a obra cinematogràfica, però de totes les obres fallides que ha donat el cinema possiblement sigui la més bella i la més encisadora de totes. Des del meu punt de vista, per tots els atributs que malgrat tot conserva, no hauria de deixar d'ocupar un lloc destacat dins la història del cinema; com a mínim tan destacat com el que pugui tenir-hi, per exemple, *Iván el Terrible*, una altra pel·lícula igualment fallida i bellament encisadora, però de la qual tothom en deixa explícita constància de la importància. Mankiewicz, com Eisenstein, va patir uns entrebancs tremends, per part del poder econòmic en el seu cas i del polític en el del rus, i les seves pel·lícules patiren en ambdós casos la mateixa passió per part del seu creador. Però a *Cleopatra*, com a *Iván*, el que queda del naufragi és tan valuós que, si no és l'obra mestra que, amb unes condicions més adients, possiblement hauria pogut esser, transmet a cada fotograma una aroma d'obra indeleble que la fa més encisadora que d'altres més aconseguides, però a les quals manca aquesta bogeria que ens captiva fins al punt de perdonar-los totes les febleses. ■

